

Platforma protiv jeftinog rada

Polazeći od toga da:

- Ustav Republike Srbije garantuje svim građankama i građanima pravo na rad, slobodan izbor rada i pravičnu naknadu za rad. Niko se ne može odreći prava na pravičnu naknadu za rad.
- Zakon o radu propisuje da se pri utvrđivanju minimalne cene rada polazi od egzistencijalnih i socijalnih potreba zaposlenog i njegove porodice, izraženih kroz vrednost minimalne potrošačke korpe.
- Republika Srbija se, ratifikovanjem Revidirane Evropske socijalne povelje, obavezala, između ostalog, da obezbedi delotvorno ostvarivanje prava na pravičnu naknadu i to tako što će priznati pravo radnika na naknadu koja će njima i njihovim porodicama omogućiti pristojan životni standard, priznati pravo na uvećanu naknadu za prekovremeni rad, priznati pravo muškarcima i ženama na jednaku platu za jednak rad, kao i da će dozvoliti smanjenje plate samo do iznosa utvrđenog zakonima, propisima i kolektivnim ugovorima ili arbitražnim odlukama.
- Republika Srbija se, ratifikovanjem Konvencije Međunarodne organizacije rada br. 131 o utvrđivanju minimalnih zarada, obavezala na to da će, prilikom utvrđivanja nivoa minimalnih zarada, uzimati u obzir potrebe radnika i njihovih porodica, vodeći računa o opštem nivou plata u zemlji, troškovima života, davanjima iz socijalnog osiguranja i relativnom životnom standardu drugih društvenih grupa, kao i ekonomske faktore, uključujući zahteve ekonomskog razvitka, nivoe produktivnosti i potrebu da se postigne i održi visok nivo zaposlenosti.
- Srbija kao zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, kroz utvrđivanje prioriteta u oblasti zapošljavanja i socijalne politike, treba da svoje politike uskladi sa Evropskim smernicama zapošljavanja. Navedeno podrazumeva uspostavljanje transparentnih i predvidljivih mehanizama za utvrđivanje zarada, uz obezbeđivanje pravičnih zarada koje su dovoljne za pristojan životni standard. Takođe, potrebno je obezbeđivanje adekvatnog nivoa minimalne zarade, uzimajući u obzir njihov uticaj na konkurentnost, stvaranje poslova i siromaštvo kod radno angažovanih lica. Pored toga, pravo na pravičnu zaradu je jedno od 20 načela Evropskog stuba socijalnih prava koji je referentni okvir za praćenje zaposlenosti i socijalnog učinka država članica. Na osnovu podataka iz Šestog evropskog istraživanja o uslovima rada, prema indeksu subjektivnog blagostanja radno angažovanih lica, Srbija se nalazi na pretposlednjem mestu od svih zemalja obuhvaćenih istraživanjem¹.

¹ https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1634en.pdf

- Na zasedanju Generalne skupštine UN u septembru 2015. godine dostojanstven rad i četiri stuba dostojanstvenog rada, kako ih određuje Međunarodna organizacija rada (otvaranje novih radnih mesta, socijalna zaštita, radna prava i socijalni dijalog), postaju sastavni deo Agende održivog razvoja do 2030. godine kojom su UN pozvale sve države na postizanje ciljeva održivog razvoja. Među njima su posebno značajni cilj 8. „Promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve“ i potcilj 8.5. „Do kraja 2030. godine postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, što obuhvata i mlade ljude i osobe sa invaliditetom, kao i istu platu za rad jednake vrednosti.“, kao i cilj 10. „Smanjiti nejednakost između i unutar država“ i potciljevi 10.1. „Do kraja 2030. godine progresivno postići i održati rast dohotka donjih 40 odsto stanovništva po stopi višoj od nacionalnog proseka“ i 10.4. „Usvojiti politike, posebno fiskalnu politiku i politike u oblasti plata i socijalne zaštite, i progresivno postići veću ravnopravnost“.

Ističemo sledeće činjenice:

- Uprkos Ustavom i zakonima garantovanih prava, ratifikovanim međunarodnim konvencijama i poveljama, preko milion građanki i građana Srbije je, prema sopstvenoj izjavi, nezaposleno, a u formalnom sektoru je zaposleno svega 39% stanovništva radnog uzrasta².
- Neravnoteža između ponude i potražnje za radom vodi ka snižavanju standarda rada, kako u pogledu sigurnosti zaposlenja, tako i u visini zarada. Procenjuje se da 50.000 zaposlenih ne prima zaradu³, a preko dve trećine prima zaradu sa zakašnjenjem⁴. Dve trećine zaposlenih prima zaradu koja je manja od prosečne⁵, a 350.000 zaposlenih prima minimalnu zaradu⁶. Polovina zaposlenih ne može sebi priuštiti minimalnu potrošačku korpu, a 86% zaposlenih nema dovoljno za prosečnu potrošačku korpu.
- Nemogućnost nezaposlenih da rade, a onima koji rade da budu pristojno plaćeni za svoj rad dovela je do toga da preko 2,7 miliona stanovnika živi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, a u apsolutnom siromaštvu pola miliona⁷. Statistička definicija siromaštva i socijalne isključenosti ne opisuje dovoljno dobro razmere ugroženosti stanovništva: prema subjektivnoj proceni mogućnosti da njihovo domaćinstvo sastavi kraj sa krajem, u siromaštvu živi dve trećine domaćinstava u Srbiji⁸.
- Srbija je zemlja sa najvećim ekonomskim nejednakostima u Evropi, mereno prema prihodima, i zemlja u kojoj više od petine zaposlenih ima niske zarade, pri čemu je učešće zaposlenih sa niskim zaradama značajno veće u malim i srednjim preduzećima u kojima je najviše zaposlenih, kao i u sektorima trgovine, ugostiteljstva, građevinarstva i prerađivačkoj industriji⁹.
- Žene zarađuju manje od muškaraca u većini sektora, zarađuju manje i visokoobrazovane i one bez kvalifikacija, u privatnom i u javnom sektoru. Zaposleni na osnovu ugovora o radu na određeno vreme, kao i radno angažovani na osno-

2 Anketa o radnoj snazi u Republici Srbiji, 2016.; Republički Zavod za statistiku

3 http://www.danas.rs/danasrs/ekonomija/bez_plate_godinama_radi_vise_od_50000_ljudi.4.html?news_id=264469

4 <http://www.novimagazin.rs/ekonomija/rajic-u-srbiji-70-odsto-radnika-ne-prima-plate-na-vreme>

5 <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G201822001.pdf>

6 <https://www.blic.rs/biznis/minimalac-u-srbiji-prima-350000-radnika-povecanje-za-2200-dinara/xqwdvd9>

7 <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

8 <http://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20171087.pdf>

9 <http://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20176005.pdf>

vu ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova imaju značajno niže zarade, odnosno naknade za rad, nego zaposleni na osnovu ugovora o radu na neodređeno vreme¹⁰.

- Izmenama Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom od 1. jula 2018. umanjuju se naknade za porodiljsko odsustvo i odsustvo sa rada zbog nege deteta. Novim načinom obračuna krši se Konvencija 183 o zaštiti materinstva Međunarodne organizacije rada, kojom je predviđeno da naknada koja se prima ne može iznositi manje od dve trećine zarade koju je lice primalo pre odlaska na porodiljsko odsustvo.
- Izmenama Zakona o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti umanjene su najniže naknade za nezaposlene gotovo za trećinu, a njihov iznos je ispod granice praga siromaštva.
- U politikama zapošljavanja Srbije ne postoji usmerenost ka kreiranju kvalitetnih poslova i promociji dostojanstvenog rada već se Vlada aktivno uključuje u urušavanje standarda dostojanstvenog rada. To se čini tako što se sredstvima koja obezbeđuju svi poreski obveznici podstiče dolazak stranih investitora koji prevashodno posluju u sektorima veoma niske tehnološke složenosti i sa njima Vlada zaključuje ugovore koji radnike i radnice pretvaraju u jeftinu radnu snagu¹¹. Drugim rečima, Srbija je izabrala strategiju konkurentnosti koja se zasniva na niskim i nepravičnim naknadama za rad.

Uspostavljanje Platforme

Imajući u vidu sve gore navedeno, uspostavljamo Platformu protiv jeftinog rada u cilju utvrđivanja tačnog stanja i smanjenja ove pojave, u skladu sa međunarodnim standardima i obavezama koje je preuzela Republika Srbija, putem jačanja saradnje organizacija civilnog društva (sindikata i udruženja građana), kompanija, medija i pojedinaca na rešavanju problema jeftinog rada. Pod jeftinim radom podrazumevamo sve naknade za rad koje zaposlenima i članovima njihovih porodica ne omogućavaju dostojanstven život i koje ih vode ka siromaštvu i socijalnoj isključenosti.

Platformu pokrećemo kao instrument borbe za pristojne zarade kao ključni element dostojanstvenog rada, promovisanje značaja pravičnih zarada, kako za dobrobit pojedinca, tako i društva u celini, kao i za promovisanje inkluzivnosti tržišta rada, odnosno smanjenje nejednakosti i rodnog jaza. Uspostavljanjem Platforme želimo da skrenemo pažnju, ne samo javnosti, već i donosiocima odluka na pogubne posledice jeftinog rada na društvo, zaposlene i njihove porodice.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Razvojna agencija Srbije navodi niske zarade kao konkurentne operativne troškove <http://ras.gov.rs/podrska-investitorima/zasto-srbija/konkurentni-operativni-troskovi>

Ciljevi i aktivnosti

Opšti cilj Platforme je utvrđivanje tačnog stanja i smanjenje pojave jeftinog rada, u skladu sa međunarodnopravnim standardima i obavezama koje je preuzela Republika Srbija, zajedničkim delovanjem i usklađenim nastupom civilnog društva (sindikata i udruženja građana), medija i pojedinaca, kao i privrednih subjekata. Specifični ciljevi Platforme su:

1. Istraživanje razmera jeftinog rada i njegovog uticaja na kvalitet života
2. Podizanje svesti u društvu o razmerama jeftinog rada, uticaju na kvalitet života i potrebi rešavanja problema jeftinog rada.
3. Jačanje saradnje između organizacija civilnog društva kroz zajedničko delovanje u borbi protiv jeftinog rada i zalaganje za pravične naknade za rad koje obezbeđuju dostojanstven život.
4. Povećanje efikasnosti ostvarivanja prava radno angažovanih lica.

Kako bi se ostvarili navedeni ciljevi članice i članovi Platforme će:

- Sprovoditi istraživanja o razmerama jeftinog rada, njegovoj učestalosti prema različitim kriterijumima, uključujući i različite oblike radnog angažovanja, geografsku zastupljenost i zastupljenost prema polu i uzrastu
- Pratiti primenu propisa u oblasti ostvarivanja prava na pravičnu naknadu za rad, uključujući i odgovarajuću zaradu.
- Prikupljati i razmenjivati informacije o kršenjima prava na pravičnu naknadu za rad, uključujući i odgovarajuću zaradu.
- Organizovati zajedničke akcije/kampanje za informisanje javnosti o problemu jeftinog rada.
- Pratiti rad institucija u pogledu ispunjavanja međunarodnopravnih obaveza koje je Republika Srbija preuzela u oblasti dostojanstvenog rada, uključujući i pravičnu naknadu za rad.
- Ukazivati na značaj zasnivanja javnih politika na standardima dostojanstvenog rada.
- Promovisati primere dobre prakse u ostvarivanju prava na pravičnu naknadu za rad.
- Zahtevati od nadležnih institucija sprovođenje mera za suzbijanje jeftinog rada.
- Ukazivati na obavezu i na značaj kolektivnog pregovaranja kao glavnog instrumenta u borbi protiv jeftinog rada.
- Uspostaviti onlajn platformu za podršku radno angažovanim licima u ostvarivanju prava na pravičnu naknadu za rad.

